ಡಾ|| ಆರ್. ಗೋಪಾಲ್*

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು

ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರ್ಥಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿವೆ. ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳೇ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದವು ಮತ್ತು ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರಭಾವ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿದೇಶಿ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವಿನ್ಯಾಸ, ಮಾದರಿ ಮತ್ತು ಲಿಪಿಗಳು ಈ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ ; ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ವಿದೇಶಿಯರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಿ. ಪೂ. ೬ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು.[1]

ಈ ನಾಣ್ಯಗಳು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿ, ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿ, ಆಯತಾಕಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಮೂಲೆಗಳು ಅಥವಾ ಕೋನಗಳ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಅಗಲವಾಗಿ, ತೆಳುವಾಗಿ ದುಂಡಾಗಿದ್ದರೆ ನಂತರದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಕಿರಿದಾಗಿ, ದಪ್ಪವಾಗಿ ಮತ್ತು ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಜರು, ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವಾಗ ತೂಕ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿ ಹೊಂದಿದಂತೆ ನಾಣ್ಯಗಳ ತೂಕ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವಾಗ ಮರೆಯಬಾರದು. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳ ತೂಕವನ್ನು ಮೂರು ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ೧) ೯೯ ಗ್ರೇಯಿನ್ಸ್‌ನಿಂದ ೧೦೮ ಗ್ರೇಯಿನ್ಸ್‌ವರೆಗೆ, ೨) ೪೫ ಗ್ರೇಯಿನ್ಸ್‌ನಿಂದ ೫೮ ಗ್ರೇಯಿನ್ಸ್‌ವರೆಗೆ ಮತ್ತು ೩) ೨೧ ಗ್ರೇಯಿನ್ಸ್‌ನಿಂದ ೨೩ ಗ್ರೇಯಿನ್ಸ್‌ವರೆಗೆ. ಬಹುಶ ಈ ಮೂರು ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಎ. ಎಸ್. ಅಗರ್‌ವಾಲ್‌ರವರು ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಕರ್ಷಪಣಗಳು, ಮಾಷಗಳು ಮತ್ತು ಪಣಗಳು ಎಂಬ ಮೂರು ಶ್ರೇಣಿಗಳಿರಬಹುದು.[3]

ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಬರವಣಿಗೆಗಳಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಐತಿಹ್ಯಗಳಾಗಲೀ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾಣ್ಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದರಿಂದ ಆರರವರೆಗೆ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಖಾಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಮುಂಭಾಗದಂತೆಯೇ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿರುತ್ತವೆ ಅಥವಾ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ

---

* ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಮತ್ತು ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಇಲಾಖೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ, ಮೈಸೂರು.

1 *Coins*, P. L. Gupta., p. 8

2 *Ibid.*, p. 11

3 *JNSI*, Vol. 15. pp. 39-40

ಬ್ಯಾಂಕರ್ಸ್ ಮಾರ್ಕ್‌ಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಬ್ಯಾಂಕರ್ಸ್ ಮಾರ್ಕ್ ಎಂದರೆ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ ನಂತರ ನಾಣ್ಯದ ಅಸಲೀತನವನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸಲು ಒತ್ತುತ್ತಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ಮುದ್ರೆಗಳಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕರ್ಸ್‌ಮಾರ್ಕ್ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ಯಾಂಕರ್ಸ್‌ಮಾರ್ಕ್‌ಗಳಲ್ಲೂ ಹಲವು ವಿಧಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಂತವಾರು ವಿಂಗಡಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ನಾಣ್ಯ ಪರೀಕ್ಷಕರು ಇದ್ದು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕಂಡುಬರುವ ವಿವಿಧ ಚಿತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಗಿಡಮರಗಳು, ಬೆಟ್ಟ, ಸೂರ್ಯ, ಆರು ಅಂಗವುಳ್ಳ ಚಿತ್ರ (six armed symbol), ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಮನುಷ್ಯ ಆಕೃತಿ, ಸರೀಸೃಪ, ಜ್ಯಾಮಿತಿಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಶ್ರೀವತ್ಸ ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಆರು ಅಂಗವುಳ್ಳ ಚಿತ್ರ, ಈ ಎರಡು ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆ. ಡಾ॥ ಪಿ. ಎಲ್. ಗುಪ್ತರವರು ಸುಮಾರು ಐದುನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ.

ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಾಗ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವೆಂದರೆ— ಒಂದು ನಾಣ್ಯದ ಕಿರಿದಾದ ಆಕಾರದ ಮೇಲೆ ಐದಾರು ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಒಂದರ ನಂತರ ಒಂದು ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿದಾಗ ಒಂದು ಚಿಹ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ಚಿಹ್ನೆ ಮೂಡಿರುತ್ತವೆ ; ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮುದ್ರೆಗಳೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣದೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ರಾಜ, ರಾಜನ ವಂಶಾವಳಿ,ರಾಜಧಾನಿ ಮತ್ತು ಟಂಕಶಾಲೆಗಳನ್ನುಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[4] ಆದರೆ ಇದೊಂದು ತಪ್ಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆರು ಅಂಗವುಳ್ಳ ಚಿಹ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೯೦ ವಿಧಗಳಿರುವುದನ್ನು ಡಾ॥ ಪಿ. ಎಲ್. ಗುಪ್ತರವರು[4A] ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಿ ವಿವರಿಸಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆರು ಅಂಗವುಳ್ಳ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಮೇಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ೯೦ ರಾಜರಾಗಲೀ ಅಥವಾ ವಂಶಾವಳಿಗಳಾಗಲೀ ಅಥವಾ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಟಂಕಶಾಲೆಗಳಾಗಲೀ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾಣ್ಯಗಳ ತಯಾರಿಕೆ

ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗ ಲೋಹವನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ ನಂತರ ತಗಡಿನಂತೆ ಚಪ್ಪಟೆ ಮಾಡಿ ಗೊತ್ತಾದ ತೂಕಕ್ಕೆ ಕತ್ತರಿಸಿ, ನಾಣ್ಯದ ಆಕಾರ ಬಿಸಿ ಇರುವಾಗಲೇ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಒತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಅಥವಾ 'ಪಂಚ್‌ಮಾರ್ಕ್‌ಡ್ ಕಾಯಿನ್ಸ್' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಿಹ್ನೆಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಮಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿವೆ. ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮಿಶ್ರ ಲೋಹಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಕೊಪ್ಪಳ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಚಿಕ್ಕಸಿಂಧಗಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಲಕ್ನೋದಲ್ಲಿರುವ ನ್ಯಾಷನಲ್ ರೀಸರ್ಚ್ ಲ್ಯಾಬೋರೇಟರಿ ಫಾರ್ ಕನ್ಸರ್‌ವೇಷನ್ ಆಫ್ ಕಲ್ಚರಲ್ ಪ್ರಾಪರ್ಟಿ (ಎನ್. ಆರ್. ಎಲ್. ಸಿ.) ಇವರಿಗೆ ಲೋಹದ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಂದ ಬಂದ ವರದಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಈ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ ೭೫ ಭಾಗ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಮೂಲ ಲೋಹವಾಗಿದ್ದು (base metal) ಉಳಿದ ಶೇಕಡ ೨೫ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರ,

4 *PMCs in the A· P. Govt. Museums*, P. L· Gupta p· v.

4A *Silver PMC of the Magadha-Maurya Kashapana series*, P· L. Gupta and T· R. Hardaker, p. l.

ಕಬ್ಬಿಣ ಮತ್ತು ಸೀಸದ ಲೋಹಗಳನ್ನು ಮಿಶ್ರ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುವುದರ ಬದಲು ಮಿಶ್ರಲೋಹಗಳ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ವೈಶಾಲ್ಯತೆಗೋಸ್ಕರ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ್–ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ಬನವಾಸಿ, ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ, ವಡಗಾಂ ಮತ್ತು ಮಾಧವಪುರ, ಮಸ್ಕಿ ಮತ್ತು ಸನ್ನತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಉತ್ಖನನಗಳಿಂದ ದೊರೆತಿದ್ದರೆ, ಧಾರವಾಡ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ, ರಾಯಚೂರು, ಚಿಕ್ಕಸಿಂಧಗಿ ಮತ್ತು ಹಲವಾಗಲು ಇಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತನಿಧಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಳಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನವು.

೧. ಬನವಾಸಿ : ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿರಸಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ವ ವಿಭಾಗದವರು ಕೈಗೊಂಡ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚೌಕಾಕಾರದ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯ ಒಂದು. ಇದು ಪೂರ್ವ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪದರದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೊ|| ಎ. ವಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು[5] ಮೌರ್ಯರ ನಂತರದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಣ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸವೆದಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

೨. ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ : ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಗರದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕಿ. ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಟ್ಟದ ತಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದೇ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ. ೧೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಸರ್ ಮಾರ್ಟಿಮರ್ ವೀಲ್ಹರ್‌ರವರು ಕೈಗೊಂಡ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಾಣ್ಯಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಾತವಾಹನರ ಮತ್ತು ರೋಮನ್ನರ ನಾಣ್ಯಗಳ ಜೊತೆ ನಾಲ್ಕು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ.[6] ಈ ನಾಣ್ಯಗಳು ಆಯತಾಕಾರವಾಗಿದ್ದು, ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಐದು ಚಿಹ್ನೆಗಳಿದ್ದು ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.

೩. ವಡಗಾಂ ಮತ್ತು ಮಾಧವಪುರ : ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರದ ಹೊರ ವಲಯದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ವಡಗಾಂ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಮಾಧವಪುರ ನಗರಗಳ ಮಧ್ಯ ಇರುವ ನಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಶಾಸನಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ೧೯೭೨–೭೮ರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಕೆಳ ಪದರದ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಐದು ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಶಾತವಾಹನರ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವು ಐದು ಚಿಹ್ನೆಗಳಿರುವ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯು ಮೂಲ ಲೋಹವಾಗಿದ್ದರೆ ಉಳಿದ ನಾಣ್ಯಗಳಿಗೆ ತಾಮ್ರದ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಲೇಪನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಡಾ|| ಅ. ಸುಂದರರವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.[7]

೪. ಮಸ್ಕಿ : ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಲಿಂಗಸೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ತುಂಗಭದ್ರಾ ಉಪ ನದಿಯಾದ ಮಸ್ಕಿ ನದಿಯ ಬಲದಂಡೆಯ ಮೇಲಿದೆ. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯವರು ೧೯೩೫ ಮತ್ತು ೧೯೪೨–೪೩ರಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೨ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ಉಳಿದವು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ.[8]

---

5 *Srikanthika*, p. 290.

6 *Ancient India*, Vol. IV.

7 *Madhu* (M. N. Deshpande Felicitation Vol.)

8 *PMC in the Govt. of A. P Museum*, P. L. Gupta, p. 36.

ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಲೇಪನ ಇರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಣ್ಯಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸವೆದಿರುವುದರಿಂದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಗಿವೆ.

೫. **ಧಾರವಾಡ :** ಹನ್ನೊಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸ ಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಡಾ॥ ಎಂ. ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣರವರು ೧೯೩೮ರ ಮೈಸೂರು ಆರ್ಕಿಯಾಲಾಜಿಕಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್ (ಎಂ.ಎ.ಆರ್.)ನಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.[9] ಆದರೆ ಈ ನಾಣ್ಯಗಳು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪತ್ತೆ ಯಾಯಿತು ಮತ್ತು ಯಾರಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು ಎಂಬುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ನಾಣ್ಯಗಳು ವೃತ್ತಾಕಾರವಾಗಿದ್ದು, ಉಳಿದವು ಆಯತಾಕಾರವಾಗಿವೆ. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳು ೫೨–೫೩ ಗ್ರೇಯಿನ್ಸ್ ತೂಕವುಳ್ಳ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಐದು ಚಿಹ್ನೆಗಳಿದ್ದು, ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿವೆ.

೬. **ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ :** ೧೯೪೦-೪೧ರಲ್ಲಿ ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ತಾಲ್ಲೂಕು,ಹೆಬ್ಬಾಳ್ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ತಿಪ್ಪಣ್ಣ ಎಂಬುವವರಿಗೆ ಒಂದು ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ೨೨೫ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊರೆತವು. ಅವುಗಳನ್ನು ತಹಶೀಲ್ದಾರ್ ರವರು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಕೆಲವು ನಾಣ್ಯ ಗಳ ಮೇಲೆ ತೆಳುವಾದ ಬಟ್ಟೆಯ ಚೂರುಗಳು ಅಂಟಿ ಕೊಂಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ನಂತರ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಹೂತಿರಬಹುದು.[10] ಆದರೆ ಈ ಗುಪ್ತನಿಧಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಪತ್ತೆಯಾಯಿತು ಎಂಬುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಣೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ೨೨೫ ನಾಣ್ಯ ಗಳಲ್ಲಿ ೨೦ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸವೆದಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ತೂಕ ಸುಮಾರು ೪೦ ರಿಂದ ೫೧ ಗ್ರೇಯಿನ್ಸ್‌ವರೆಗೆ ಇವೆ.

೭. **ರಾಯಚೂರು :** ೧೯೩೫–೩೬ ರಲ್ಲಿ ರಾಯಚೂರು ರೈಲ್ವೆ ನಿಲ್ದಾಣದ ಸಮೀಪ ರಾಯಚೂರು ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯ ಸದಸ್ಯರಾದ ಶ್ರೀ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಎಂಬು ವವರಿಗೆ ಅವರ ಜಮೀನನ್ನು ಉಳುವಾಗ ೬೩ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪತ್ತೆಯಾಯಿತು. ನಂತರ ಇವುಗಳನ್ನು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ದವರು ಗುಪ್ತನಿಧಿ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಂಡರು.[11] ಎಲ್ಲಾ ನಾಣ್ಯಗಳು ಆಯತಾಕಾರ ವಾಗಿದ್ದು ಉತ್ತಮವಾಗಿವೆ. ಈ ನಾಣ್ಯಗಳ ತೂಕವು ೪೧ ರಿಂದ ೫೨ ಗ್ರೇಯಿನ್ಸ್‌ವರೆಗೆ ಇದೆ. ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರಿನ ಗುಪ್ತನಿಧಿಗಳು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೧ನೇ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಎಂದು ಡಾ॥ ಪಿ. ಎಲ್. ಗುಪ್ತರವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೮. **ಚಿಕ್ಕ ಸಿಂಧಗಿ :** ಕೊಪ್ಪಳ ತಾಲ್ಲೂಕು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಚಿಕ್ಕ ಸಿಂಧಗಿ. ಗ್ರಾಮದ ಸರ್ವೆ ನಂ. ೧೯ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಎಸ್. ಶಾದ್ರಿ ಎಂಬು ವವರ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಉಳುವಾಗ ಒಂದು ತಾಮ್ರದ ಚೊಂಬು ಮತ್ತು ಒಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ೫,೫೩೪ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದು (ಒಟ್ಟು ತೂಕ ೧೬.೬೯ ಕೆ.ಜಿ.) ಭಾರತೀಯ ನಾಣ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಮೈಲಿಗಲ್ಲಾಗಿದೆ. ತಾಮ್ರದ ಚೊಂಬಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಾಲಿನ 'ಚಂತಸ' ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಶಾಸನವಿದೆ. ಎರಡು ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವತ್ಸ ಮತ್ತು ನಂದಿ ಪಾದಗಳಿವೆ. ಚಂತಸ ಎಂದರೆ ಚಂತನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು (Belonging to Chanta) ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಡಾ॥ ಅಜಯಮಿತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು ಚಂತ ಅಥವಾ ಶಂತ ಎಂದು ಇರಬಹುದೆಂದು ತಮ್ಮ ಇತ್ತೀಚಿನ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಪಿಯ

---

9 *MAR*, 1938, p. 73

10 *PMC in the AP Govt. Museums*, P. L. Gupta, p. 16

11 Ibid, p. 23

ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೨ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟು ೫,೫೩೪ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಬಹುಶಃ ಜಂತ ಚಿಕ್ಕಸಿಂಧಗಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಅರಸನಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ಸಾಮಂತ ರಾಜನಿರ ಬಹುದು.

ನಾಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಗುಪ್ತನಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದು ಎಂದರೆ ಚಿಕ್ಕಸಿಂಧಗಿ ಗುಪ್ತನಿಧಿ ಒಂದೇ. ನಮ್ಮ ಪಕ್ಕದ ರಾಜ್ಯವಾದ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಗುಂಟೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಮರಾವತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ೭,೬೬೮ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಚಿಕ್ಕಸಿಂಧಗಿ ಗುಪ್ತನಿಧಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವಂತಹ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಗುಪ್ತನಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ತಿರುಚನಾಪಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಕೊಯಮುತ್ತೂರ್, ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆ ತಿರುವ ಗುಪ್ತನಿಧಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದವು ಗಳಾಗಿವೆ.

೯. **ಸನ್ನತಿ :** ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಪುರಾ ತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯ ಇತ್ತೀಚಿನ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಂಶೋಧನೆ ಎಂದರೆ ೧೯೯೩-೯೪ನೇ ಸಾಲಿನ ಸನ್ನತಿ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಟಿ. ತಳವಾರ್ ರವರು ನಮ್ಮ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಡಾ|| ಡಿ. ವಿ. ದೇವರಾಜ್‌ರವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಸನ್ನತಿ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಎಂಟು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ರಸಾಯ ನಿಕ ಶುದ್ಧೀಕರಣವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ವನ್ನು ಮುಂದೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು.

ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ವೇಳೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಪ್ತನಿಧಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು, ಅದರ ವಿವರ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಇದೆ.

೧೦. **ಹಲವಾಗಲು :** ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹಲವಾಗಲು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಾಗಳಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಇವರಿಗೆ ದಿನಾಂಕ ೧೯-೮-೧೯೮೪ರಂದು ಅದೇ ಗ್ರಾಮದ ಶ್ರೀ ಗಡ್ಡಿಗಾರ ಬರಮಪ್ಪ ಎಂಬುವವರ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ಮೆಕ್ಕೆ ಜೋಳಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ಹಾಯಿಸಲು ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಜೊಂಡು ಹುಲ್ಲನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಲಾಕಿಗೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮಣ್ಣಿನ ಕುಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೪೪ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪತ್ತೆಯಾದವು. ಇವುಗಳ ಒಟ್ಟು ತೂಕ ೪೩೮ ಗ್ರಾಂ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೩೩ ನಾಣ್ಯಗಳು ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ೧೧ ನಾಣ್ಯಗಳು ದುಂಡಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಎಲ್ಲಾ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಐದು ಚಿತ್ರಗಳು ಇದ್ದು, ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಖೋಟಾ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು : ಭಾರತೀಯ ನಾಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳೇ ಪ್ರಾರಂಭದ ನಾಣ್ಯಗಳು ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಖೋಟಾ ನಾಣ್ಯಗಳ ತಯಾರಿಕೆ (Counterfiet Coins) ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ.

ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳ ಅಸಲಿತನವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಬ್ಯಾಂಕರ್ಸ್ ಮಾರ್ಕ್ಸ್ ಇದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯ ಗಳನ್ನು ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಖೋಟಾ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಡೈಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ಏರನ್‌ನಲ್ಲಿ ಖೋಟಾ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಡೈಯನ್ನು ಅಲೆಗ್ಸಾಂಡರ್ ಕನ್ನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಂ[12]ರವರು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ನಾಸಿಕ್‌ನಲ್ಲಿನ ನಾಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಘಟಕರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಪಿ. ವಿ. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣರವರು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕರೂರ್‌ನಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆ

---

12 *ASI*, AR Vol. 10, 1881, pp. 77-78 pl. 24.1.2

ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ.[13] ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಮೌಲ್ಡ್(ಅಚ್ಚು)ಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ರುವ ಬಗ್ಗೆ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಮೌಲ್ಡ್‌ಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಮಥುರಾ, ಜೂಸಿ, ಶಿಸುಪಾಲಗರ್, ಕೊಂಡಾಪುರ್, ಧೂಲಿಕಟ್ಟ, ವೀರಪುರಂ ಮತ್ತು ಕಾಂಚೀಪುರಂ[14] ಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾಗಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಮೌಲ್ಡ್‌ಗಳನ್ನು ಖೋಟಾ ನಾಣ್ಯ ತಯಾರಕರ ಉಪಕರಣಗಳು (Forger's Tools) ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ ಮಥುರಾ, ಕೊಂಡಾಪುರ ಮತ್ತು ಕಾಂಚೀಪುರಂಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮೌಲ್ಡ್‌ಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳುಳ್ಳ ಮೌಲ್ಡ್‌ಗಳಾಗಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಖೋಟಾ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಈವರೆಗೆ ಎಲ್ಲೂ ದಾಖಲೆಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಡಗಾಂ ಮತ್ತು ಮಾಧವಪುರ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕೆಲವು ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಲೇಪನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ದಾಖಲೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಈ ನಾಣ್ಯಗಳು ಖೋಟಾ ನಾಣ್ಯಗಳಿರಬಹುದು. ಕಾರಣ ಚಿಕ್ಕಸಿಂಧಗಿ ಗುಪ್ತನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಸಾಯನಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ ೩.೫೩೪ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಾಣ್ಯದ ಮೇಲೂ ಈ ರೀತಿಯ ಲೇಪನ ಇರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾಮ್ರದ ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಲೇಪನ ಇರುವ ನಾಣ್ಯಗಳು ಖೋಟಾ ನಾಣ್ಯಗಳಿರಬಹುದು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಖೋಟಾ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗ ತಾಮ್ರದ ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿ ಅಥವಾ ಬಂಗಾರದ ಲೇಪನ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ : ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ[15] ಇದ್ದಂತಹ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ಕಾಲಕ್ರಮೇಣದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಗೆ ಬಂದವುಗಳಾಗಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳು ೩.೪ ಗ್ರಾಂ ತೂಕವಿದ್ದು, ನಾಣ್ಯಗಳ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಐದು ಚಿಹ್ನೆಗಳಿದ್ದು, ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗುರುತುಗಳಿರುವ ನಾಣ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಾಂಕಿತ ನಾಣ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಪಿತಾಮಹ ಎನಿಸಿದ ಡಾ॥ ಪಿ. ಎಲ್. ಗುಪ್ತರವರು ಮಗಧ–ಮೌರ್ಯರ ಕರ್ಷಪಣಗಳು ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ.[16] ನಂದರು ಮತ್ತು ಮೌರ್ಯರು ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕರ್ಷಪಣಗಳು ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲೂ ದೊರೆತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

---

13 *Studies in S I. Coins*, Vol. 4, *(ed)* Prof. A. V. Narasimha Murthy, p. 51

14 K. V. Raman and P. Shanmugam, *Studies in S.I. Coins*, Vol. I, pp. 24–29.

15 *Coins*, P. L. Gupta, p. 43.

16 *Ancient Indian SPMC of the Magadha-Mauryan Karshapana Series*, P. L. Gupta & Hardaker, p 1.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

1 ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಣ್ಯ ಸಂಪತ್ತು, ಎ. ವಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೪

2 ಕಾಯಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ, ಎ. ವಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೭

3 ಮೈಸೂರು ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿಕಲ್ ರಿಪೋರ್ಟ್, ೧೯೩೭ ಮತ್ತು ೧೯೩೮, ಎಮ್. ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣ, ಮೈಸೂರು

4 ಏನ್ಷಿಯಂಟ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಸಿಲ್ವರ್ ಪಂಚ್ ಮಾರ್ಕ್ಡ್ ಕಾಯಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ದಿ ಮಗದ-ಮೌರ್ಯ ಕರ್ಷಪಣ ಸೀರೀಸ್, ಪಿ. ಎಲ್. ಗುಪ್ತ ಮತ್ತು ಟಿ. ಆರ್. ಹರ್ಡಕರ್, ಅಂಜನೇರಿ, ನಾಸಿಕ್, ೧೯೮೫

5 ಪಂಚ್‌ಮಾರ್ಕ್ಡ್ ಕಾಯಿನ್ಸ್ ಇನ್ ದಿ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ್ ಗೌರ್ನ್‌ಮೆಂಟ್ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ, ಪಿ. ಎಲ್. ಗುಪ್ತ, ಹೈದರಾಬಾದ್, ೧೯೬೧

6 ದಿ ಅಮರಾವತಿ ಹೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಸಿಲ್ವರ್ ಪಂಚ್ ಮಾರ್ಕ್ಡ್ ಕಾಯಿನ್ಸ್, ಪಿ. ಎಲ್. ಗುಪ್ತ, ಹೈದರಾಬಾದ್, ೧೯೬೩

7 ಸ್ಟಡೀಸ್ ಇನ್ ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಕಾಯಿನ್ಸ್, ಸಂಪುಟ ೭, ಸಂಪಾದಕರು : ಡಾ. ಎ. ವಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಮದ್ರಾಸ್, ೧೯೯೪

8 ನ್ಯೂಮಿಸ್‌ಮ್ಯಾಟಿಕ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಆರ್ಕಿಯಾಲಜಿ (2nd International Colloquium), (ಸಂ) ಡಾ. ಪಿ. ಎಲ್. ಗುಪ್ತ ಮತ್ತು ಎ. ಕೆ. ಜಾ. ಅಂಜನೇರಿ, ನಾಸಿಕ್, ೧೯೮೭

9 ಶ್ರೀಕಂಠಿಕಾ : ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ಶ್ರೀಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿ ಫೆಲಿಸಿಟೇಷನ್ ವಾಲ್ಯೂಮ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೪